

Τέταρτο θέμα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ & ΣΠΥΡΟΣ ΜΗΤΣΕΛΟΣ

 Οι αλλαγές

 Η διατύπωση

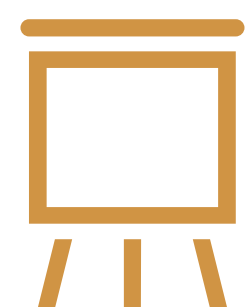
 Η επεξεργασία

 Η αξιολόγηση

 Παράρτημα

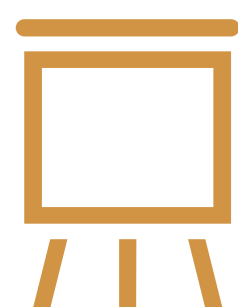

Ζητήματα του τέταρτου θέματος

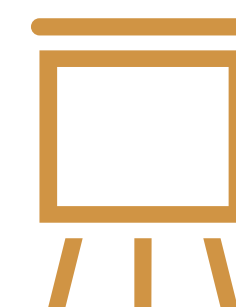
Οι αλλαγές

Τι νέο εισάγει η διατύπωση των θεμάτων;

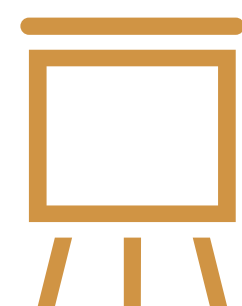
Η διατύπωση

Ενδεικτικές διατυπώσεις θεμάτων «νέου τύπου»

Η προεργασία

Βήματα για την προετοιμασία και τη σύνθεση του μαθητικού κειμένου

Η αξιολόγηση

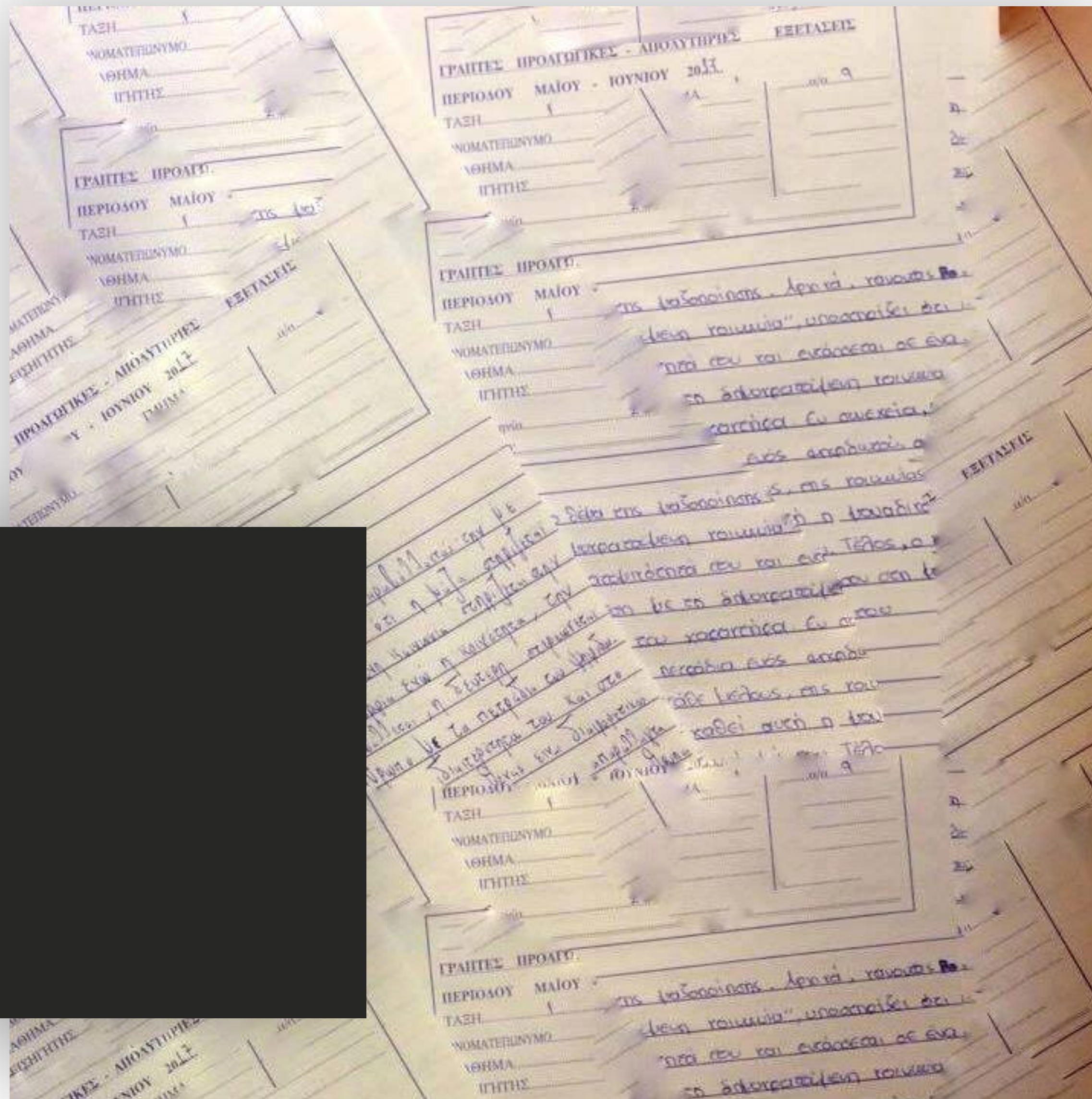
Σημεία που πρέπει να προσεχθούν

Παράρτημα

Εφαρμογές: κείμενα - παραδείγματα

ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΕΜΑ

Οι αλλαγές

- «Συνομιλία» με το αρχικό κείμενο
- Φυσικότητα επικοινωνιακής περιστασης

Από τη «διάσταση» θέματος - κειμένου στη «συνομιλία»

Παλαιότερα θέματα / τάση

Υψηλός βαθμός αυτονόμησης

Το θέμα «εφάπτεται» απλώς στον προβληματισμό του αρχικού κειμένου και συχνά οδηγεί σε μαθητικά κείμενα που «αυτονομούνται» από το κείμενο αναφοράς.

Τυπικό επικοινωνιακό πλαίσιο

Ως απόρροια της «διάστασης» θέματος - αρχικού κειμένου επιβάλλεται συνήθως ένα τυπικό επικοινωνιακό πλαίσιο χωρίς φυσικότητα.

Νέα διατύπωση

Συνομιλία

Το θέμα «εδράζεται» στον προβληματισμό (παράγεται από αυτόν) του κειμένου αναφοράς και οδηγεί σε μαθητικά κείμενα που «συνομιλούν» με αυτό.

Φυσικότητα

Η «συνομιλία» μαθητικού και αρχικού κειμένου επεκτείνεται και στο επικοινωνιακό πλαίσιο (ως απάντηση, σχολιασμός, αντιλογία, τοποθέτηση σε άποψη κ.λπ.).

Πανελλαδικές 2019

- Το θέμα «συνομιλεί» με το κείμενο αναφοράς: ζητείται η συμφωνία ή η διαφωνία με μια άποψη του κειμένου τεκμηριωμένα και ο σχολιασμός ενός όρου που αναφέρεται στο κείμενο.
- Η «συνομιλία» μεταφέρεται και στο επικοινωνιακό πλαίσιο ("Σε μια ημερίδα, στην οποία ακούστηκαν οι παραπάνω απόψεις τους, λαμβάνετε τον λόγο...").
- Το θέμα (όπως διατυπώνεται) δε θα μπορούσε να τεθεί χωρίς το συγκεκριμένο κείμενο αναφοράς.
- Το κείμενο «προηγείται» και καθορίζει το θέμα.

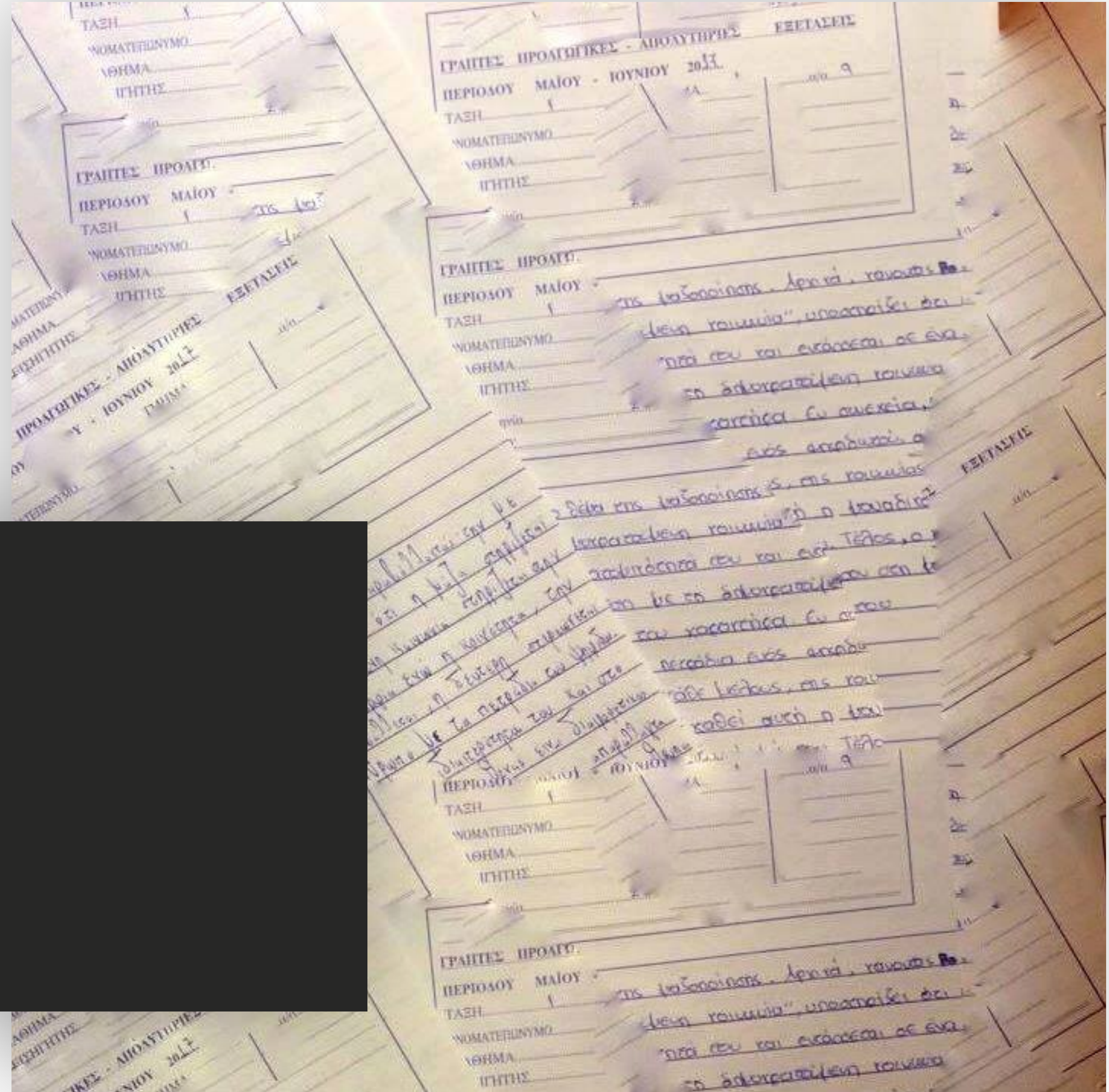
Στο κείμενό τους με τίτλο «Ψηφιακός ανθρωπισμός» οι συγγραφείς ισχυρίζονται, μεταξύ άλλων, ότι η τεχνολογία και η ψηφιοποίηση των πάντων απειλούν την ιδιωτικότητα και την ελευθερία λόγου και συντελούν στην άνοδο ακραίων απόψεων και ψευδών ειδήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Σε μια ημερίδα, στην οποία ακούστηκαν οι παραπάνω απόψεις τους,

λαμβάνετε τον λόγο για:

- α) να συμφωνήσετε ή να διαφωνήσετε τεκμηριωμένα με αυτές και
- β) να παρουσιάσετε τεκμηριωμένα τι σημαίνει για εσάς ο «ψηφιακός ανθρωπισμός».

Κείμενο

- Εννοείται ότι τα προηγούμενα ισχύουν ως κατευθυντήρια τάση και όχι ως απόλυτος κανόνας. Χρειάζεται, ωστόσο, προσεκτική επιλογή του κειμένου αναφοράς.
- Και σε ορισμένα παλαιότερα θέματα Πανελλαδικών συναντάται «συνομιλία» κειμένου - θέματος, όχι όμως στο βαθμό που επιδιώκεται τώρα. Ούτε ήταν προτεραιότητα και γενική κατεύθυνση.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΕΜΑ

Ενδεικτικές διατυπώσεις

1. Δημιουργική αξιοποίηση πληροφοριών
2. Επιλογή και ανάπτυξη (υπο)θέματος
3. Συμφωνία ή διαφωνία
4. Σχολιασμός αποσπάσματος / ρήσης
5. Προσωπική τοποθέτηση
6. ...

1. Δημιουργική αξιοποίηση πληροφοριών του κειμένου αναφοράς

Θέμα Κείμενο I - Κείμενο II

Αξιοποιώντας δημιουργικά τις πληροφορίες από τα Κείμενα I και II με την ιδιότητά σας ως μαθητές/ μαθήτριες να γράψετε ένα άρθρο (300-400 λέξεων) στη σχολική εφημερίδα, όπου παρουσιάζετε τους παράγοντες που οδηγούν σε πολεμικές συγκρούσεις τα κράτη και τον ρόλο της ιστορικής εκπαίδευσης στη συμφιλίωση των λαών και στην ενδυνάμωση της ειρήνης ανάμεσα στα εθνικά κράτη.

Σχόλιο Τι περιμένουμε ως απάντηση (ενδεικτικά)

Για το α' ερώτημα μπορούν να αξιοποιηθούν οι αναφορές στις «κληρονομημένες βεβαιότητες», τα εθνικά στερεότυπα, τα μίσση και τις εχθρότητες που εδραιώθηκαν στη συνείδηση των πολιτών διαμέσου της ιστορίας (Κείμενο I), στην «δίψα της εξουσίας», τα οικονομικά συμφέροντα των ελίτ σε κάθε κράτος, τα κέρδη της πολεμικής βιομηχανίας, τη χειραγώγηση του λαού (Κείμενο II) και να συμπληρωθούν με επιπρόσθετες ιδέες του μαθητή με βάση τις δικές του γνώσεις και εμπειρίες (π.χ. ανισότητες, «δίκαιο της πυγμής», δημαγωγία, εθνικισμός κ.λπ.). Εννοείται ότι ο μαθητής κρατά σημειώσεις, επιλέγει, επεξεργάζεται, αναπτύσσει, παραφράζει, συνδυάζει και τελικά παραγραφοποιεί αυτές τις ιδέες με βάση τη δική του αντίληψη.

Για τον όρο «δημιουργική αξιοποίηση»

Δε σημαίνει

Αντιγραφή αυτούσιων χωρίων (ή ελαφρώς παραφρασμένων) όλων των σχετικών πληροφοριών

Περιορισμό της ανάπτυξης στις συγκεκριμένες πληροφορίες / επιχειρήματα / ιδέες του κειμένου.

Σημαίνει

Αξιολόγηση και επιλογή των σχετικών (με τα ερωτήματα) πληροφοριών / ιδεών / επιχειρημάτων του κειμένου.

Μετασχηματισμό και συμπλήρωση / σύνδεσή τους με προϋπάρχουσες γνώσεις, εμπειρίες και ιδέες του μαθητή.

Οι αλλαγές

Η διατύπωση

Η επεξεργασία

Η αξιολόγηση

Παράρτημα

ΣΧΟΛΙΑ

- Απαιτείται προσεκτική επιλογή του κειμένου αναφοράς, ώστε αυτό να παρέχει πληροφορίες που «κουμπώνουν» με τα ερωτήματα και λειτουργούν ως σαφή και μετρήσιμα στοιχεία στην αξιολόγηση
- Εννοείται ότι η αξιοποίηση ή μη αυτών των πληροφοριών είναι στοιχείο αξιολόγησης (“Αξιοποιώντας δημιουργικά...”) σύμφωνα με τη ρουμπρίκα αξιολόγησης.

2. Επιλογή και ανάπτυξη ενός υποθέματος του κειμένου

Θέμα Κείμενο αναφοράς

Ο αρθρογράφος περιγράφει ορισμένα στοιχεία / προϋποθέσεις που αποτελούν «*πρόσφορο σπόρο*» για «*να φυτρώσει και να καρπίσει ο κάθε είδους φανατισμός*». Να επιλέξεις και να αναπτύξεις ένα από αυτά τα στοιχεία ως το πιο σημαντικό, κατά τη γνώμη σου, για την ανάπτυξη της φανατικής συμπεριφοράς και στη συνέχεια να διατυπώσεις τη δική σου άποψη για τους τρόπους με τους οποίους αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Σχόλιο Ενδεικτική απάντηση

Στο πρώτο ερώτημα παρουσιάζεται / εξηγείται ένα από τα στοιχεία / προϋποθέσεις του φανατισμού (η δογματική πίστη σε μια απόλυτη αλήθεια/ουτοπία, η μαζοποίηση/υποταγή του ανθρώπου στην ομάδα, το μίσος για ένα πραγματικό ή επινοημένο εχθρό) και αιτιολογείται η επιλογή του ως πιο σημαντικού για την ανάπτυξη της φανατικής συμπεριφοράς (πώς οδηγεί στο φανατισμό).

Στο δεύτερο ερώτημα διατυπώνονται προτάσεις για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου στοιχείου / προϋπόθεσης που επέλεξε ο μαθητής.

2. Επιλογή και ανάπτυξη ενός υποθέματος του κειμένου

Θέμα Θέμα δοκιμαστικών πανελλαδικών (ΙΕΠ)

Σε άρθρο σου, το οποίο θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σου, επιλέγεις να αναδείξεις ως το πιο σημαντικό για σένα και για τους /τις συμμαθητές/ τριές σου, στους οποίους απευθύνεσαι, ένα από τα συμπτώματα της «ηλιθιότητας» (κείμενο 1) και στη συνέχεια διατυπώνεις τη δική σου άποψη για τους τρόπους με τους οποίους αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί (300-350 λέξεις).

Θέμα Οδηγίες ΙΕΠ

Στο κείμενο παρουσιάζονται κάποια προβλήματα που έχει το σύγχρονο σχολείο. Ποιο από τα προβλήματα αυτά θεωρείτε ως το πιο σημαντικό; Να εξηγήσετε την άποψή σας και να προτείνετε τεκμηριωμένα κάποιους ενδεικτικούς τρόπους επίλυσής του αξιοποιώντας τη δική σας μαθητική εμπειρία. Το κείμενό σας να έχει τη μορφή και το ύφος της ομιλίας σε μια εκδήλωση στο σχολείο σας (γύρω στις 350 λέξεις).

Προϋπόθεση

Προσεκτική επιλογή του κειμένου αναφοράς, ώστε τα προς επιλογή στοιχεία/θέματα να διακρίνονται, να είναι σαφή και να παρουσιάζονται επαρκώς.

3. Ανάπτυξη / σχολιασμός μια ρήσης ή μιας ιδέας του κειμένου

Θέμα Κείμενο αναφοράς

Το άρθρο που σας δόθηκε έχει αναδημοσιευτεί στο τελευταίο φύλλο της σχολικής σας εφημερίδας. Παίρνοντας αφορμή από την άποψη του Νοτιοαφρικανού αρχιεπισκόπου Ντέσμοντ Τούτου «η μείωση του οικολογικού αποτυπώματός μας δεν αποτελεί απλώς περιβαλλοντική αναγκαιότητα: αποτελεί το σημαντικότερο πεδίο υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εποχή μας», αποφασίζετε να συντάξετε ένα άρθρο 350 λέξεων για το επόμενο φύλλο της σχολικής εφημερίδας στο οποίο:

- να σχολιάσετε την άποψη του Νοτιοαφρικανού αρχιεπισκόπου,
- να παρουσιάσετε τρόπους, ώστε η έκκληση του Ντέσμοντ Τούτου για τη «μείωση του οικολογικού αποτυπώματός μας» να βρει ανταπόκριση.

Σχόλιο Ενδεικτική απάντηση

- Στο πρώτο ερώτημα απαιτείται η ανάπτυξη και τεκμηρίωση της άποψης / ρήσης του Ντέσμοντ Τούτου. Ειδικότερα, πρέπει να αιτιολογηθεί ότι ο περιορισμός της επέμβασης του ανθρώπου πάνω στη φύση επιβάλλεται για λόγους προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η ποιότητα ζωής, η προστασία της υγείας, η αξιοπρεπής διαβίωση, η ισότητα των λαών..
- Στο δεύτερο ερώτημα απαιτείται η διατύπωση (και αιτιολόγηση) προτάσεων για την αναστροφή της σημερινής καταστροφικής πορείας.

4. Προσωπική τοποθέτηση σε ένα θέμα / ερώτημα

Θέμα Κείμενο αναφοράς

Ο αρθρογράφος θεωρεί ότι η παγκοσμιοποίηση είναι αμφίσημη έννοια: την ίδια στιγμή που τονίζει τις ευκαιρίες, τονίζει και τις απειλές που προκύπτουν. Με βάση αυτή τη διαπίστωση να προσδιορίσετε την δική σας στάση σχετικά με την παγκοσμιοποίηση, σε ένα δοκίμιο 350 περίπου λέξεων.

Σχόλιο Ενδεικτική απάντηση

Ο μαθητής καλείται να τοποθετηθεί με σαφήνεια σε σχέση με το ζήτημα της παγκοσμιοποίησης. Μπορεί να τοποθετηθεί α) μόνο θετικά (τεκμηριώνοντας τη θέση του με αναφορές στα οφέλη) ή β) μόνο αρνητικά (επισημαίνοντας τις επιπτώσεις) ή γ) (ακολουθώντας την κατεύθυνση του κειμένου) να υποστηρίξει ότι είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα, αφού περικλείει πρωτόγνωρες δυνατότητες (πρέπει να αναφερθούν) αλλά και κινδύνους (πρέπει να αναφερθούν). Το ζήτημα σε αυτή την περίπτωση, είναι πώς θα αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες και θα αποτραπούν οι κίνδυνοι.

4. Προσωπική τοποθέτηση σε ένα θέμα / ερώτημα

Θέμα Κείμενο αναφοράς

Υπόθεσε ότι συμμετέχεις σε συζήτηση σε γνωστή σελίδα κοινωνικής δικτύωσης με θέμα την επιλογή επαγγέλματος. Να εκθέσεις σε 350 λέξεις την προσωπική σου γνώμη σχετικά με το αν το ταλέντο είναι έμφυτη ή επίκτητη ιδιότητα. Για την οργάνωση του κειμένου σου μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία από το κείμενο αναφοράς.

Σχόλιο Ενδεικτική απάντηση

Ο μαθητής καλείται να τοποθετηθεί στο ερώτημα αξιοποιώντας και τις ιδέες του κειμένου. Εννοείται ότι ο μαθητής μπορεί να υποστηρίξει ότι το ταλέντο είναι :

- α) κυρίως (ή μόνο) έμφυτο
- β) κυρίως (ή μόνο) επίκτητο,
- γ) αποτέλεσμα συνδυασμού έμφυτων και επίκτητων στοιχείων (κληρονομικότητα - περιβάλλον - άσκηση)

5. Συμφωνία ή διαφωνία με μια θέση

Θέμα Κείμενο αναφοράς

Ο αρθρογράφος υποστηρίζει ότι ο σύγχρονος άνθρωπος δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για την προστασία της ιδιωτικότητάς του. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τη θέση αυτή; Να προτείνετε τρόπους με τους οποίους μπορεί να προστατευτεί η ιδιωτικότητα στον σύγχρονο κόσμο των ηλεκτρονικών και ψηφιακών μέσων. Για την οργάνωση του κειμένου σου μπορείς να αξιοποιήσεις στοιχεία από το κείμενο αναφοράς. Το κείμενό σου θα δημοσιευθεί στη ιστοσελίδα του σχολείου σου.

Σχόλιο Ενδεικτική απάντηση

Αναμένουμε μια ποικιλία απαντήσεων. Ο μαθητής μπορεί να συμφωνήσει με τη θέση του αρθρογράφου εν όλω (τεκμηριώνοντάς και συμπληρώνοντάς τον ισχυρισμό του), να συμφωνήσει / διαφωνήσει εν μέρει (διατυπώνοντας ενστάσεις ή αποδίδοντας τη στάση των ανθρώπων σε άλλες αιτίες) ή να διαφωνήσει συνολικά (αναιρώντας τις διαπιστώσεις του αρθρογράφου).

5. Συμφωνία ή διαφωνία με μια θέση

Θέμα Κείμενο I & Κείμενο II

Στα Κείμενα I και II, τα οποία διαλέγονται μεταξύ τους, διατυπώνονται διαμετρικά αντίθετες απόψεις για το θέμα της επιβολής της θανατικής ποινής. Τα άρθρα αυτά αναδημοσιεύτηκαν στο τελευταίο φύλλο της σχολικής εφημερίδας. Να συντάξετε ένα δικό σας κείμενο για το επόμενο φύλλο της σχολικής εφημερίδας, με το οποίο θα απαντήσετε σε ένα από τα παραπάνω άρθρα, συμφωνώντας ή διαφωνώντας με τις θέσεις τους με τεκμηριωμένο τρόπο.

Σχόλιο Ενδεικτική απάντηση

Δίνονται και τα δύο κείμενα. Ο μαθητής καλείται, αφού επιλέξει το κείμενο στο οποίο θα απαντήσει, να επιβεβαιώσει / τεκμηριώσει τους ισχυρισμούς του (σε περίπτωση συμφωνίας) ή να τους αναιρέσει (σε περίπτωση διαφωνίας) και να προσθέσει και άλλα δικά του επιχειρήματα. Μπορεί επίσης να αξιοποιήσει δημιουργικά και αντεπιχειρήματα του «αντίπαλου» Κειμένου (I ή II). (Το θέμα προτείνεται λόγω του επικοινωνιακού πλαισίου -που παρουσιάζει ενδιαφέρον- και όχι του συγκεκριμένου προβληματισμού, που θεωρείται οριστικά απαντημένος στις δημοκρατικές κοινωνίες). Ενδιαφέρουσα εφαρμογή θα ήταν με «αντίπαλα» κείμενα για το θέμα του Brain drain, της ευθανασίας κ.ά.

Σχόλιο

- 👉 Οι παραπάνω διατυπώσεις αποτελούν απλώς λίγες ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ προτάσεις.
- 👉 Η κατηγοριοποίηση έχει χαρακτήρα αποκλειστικά μεθοδολογικό. Είναι και αυτή ενδεικτική.
- 👉 Η δημιουργικότητα του εκπαιδευτικού μπορεί να παράγει μια ποικιλία διατυπώσεων ανάλογα με το αρχικό κείμενο.
- 👉 Σε τελική ανάλυση, πρέπει να αφήνουμε το κείμενο «να μας μιλήσει» / να μας οδηγήσει στη διατύπωση του θέματος.

Επεξεργασία του θέματος

1. Κατανόηση

I. Προβληματισμός

Συγκεκριμένα ερωτήματα

II. Πλαίσιο

Ύφος, εκφραστικές επιλογές / τυπικά στοιχεία κειμένου.

2. Συγκέντρωση υλικού

I. Αξιοποίηση ιδεών

Καταγραφή βασικών ιδεών του κειμένου προς αξιοποίηση στην ανάπτυξη.

II. Καταιγισμός ιδεών

Καταγραφή επιπλέον ιδεών / επιχειρημάτων από τις γνώσεις / εμπειρίες μας.
(πρόχειρες σημειώσεις)

3. Σχεδιάγραμμα

I. Επεξεργασία υλικού

Αξιολόγηση - συσχέτιση - επιλογή του καταγεγραμμένου υλικού.

II. Παραγραφοποίηση

Οργάνωση των επιλεγμένων ιδεών σε παραγράφους, πρόλογος - επίλογος, σχεδιάγραμμα.

4. Σύνθεση - Έλεγχος

I. Παραγωγή λόγου

Σύνθεση του κειμένου με βάση το σχεδιάγραμμα και με έμφαση στη σωστή οργάνωση και διατύπωση.

II. Έλεγχος

Εντοπισμός αδυναμιών σε περιεχόμενο / οργάνωση / έκφραση.

Οι αλλαγές

Η διατύπωση

Η επεξεργασία

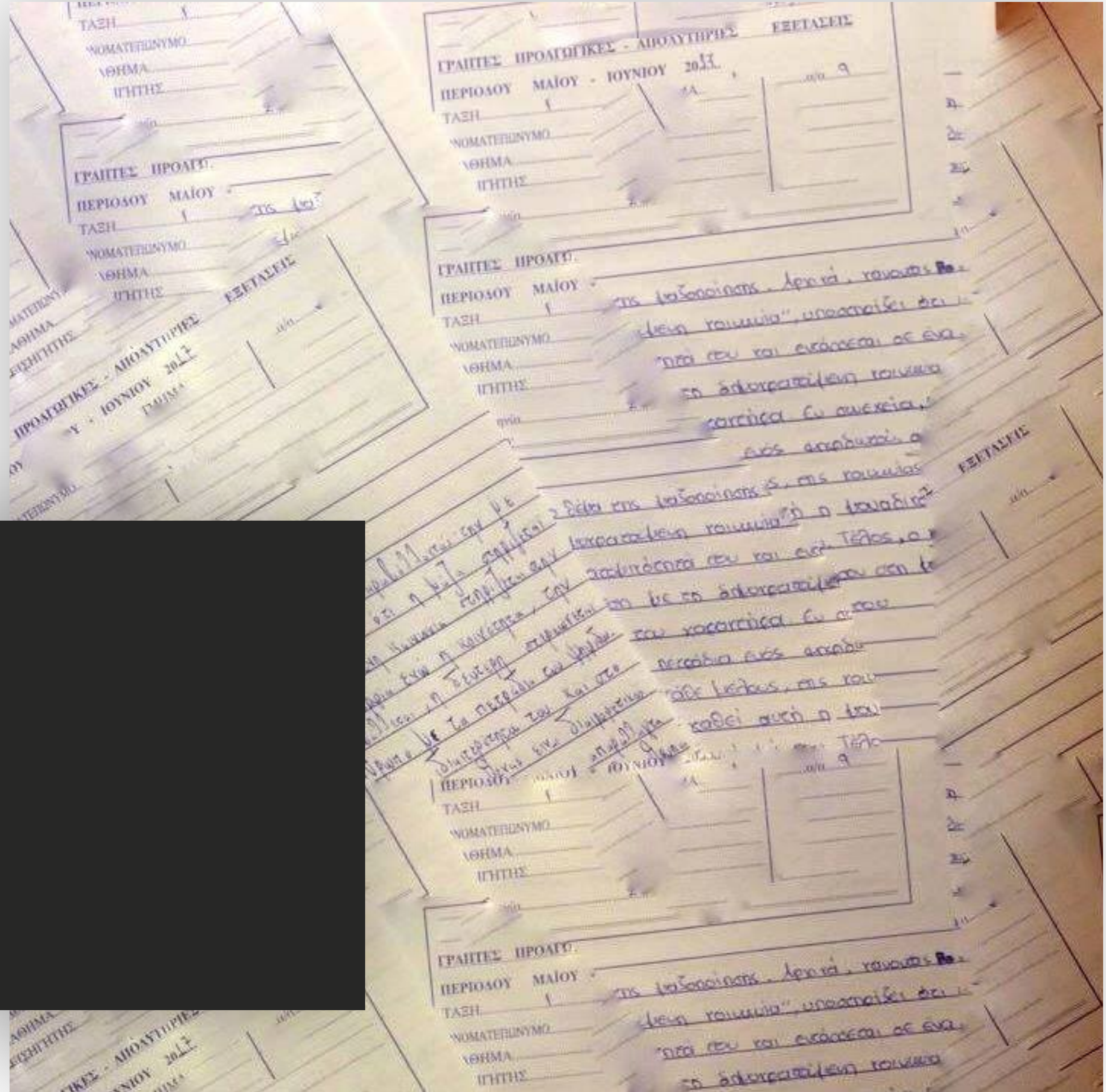

Η αξιολόγηση

Παράρτημα

ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΕΜΑ

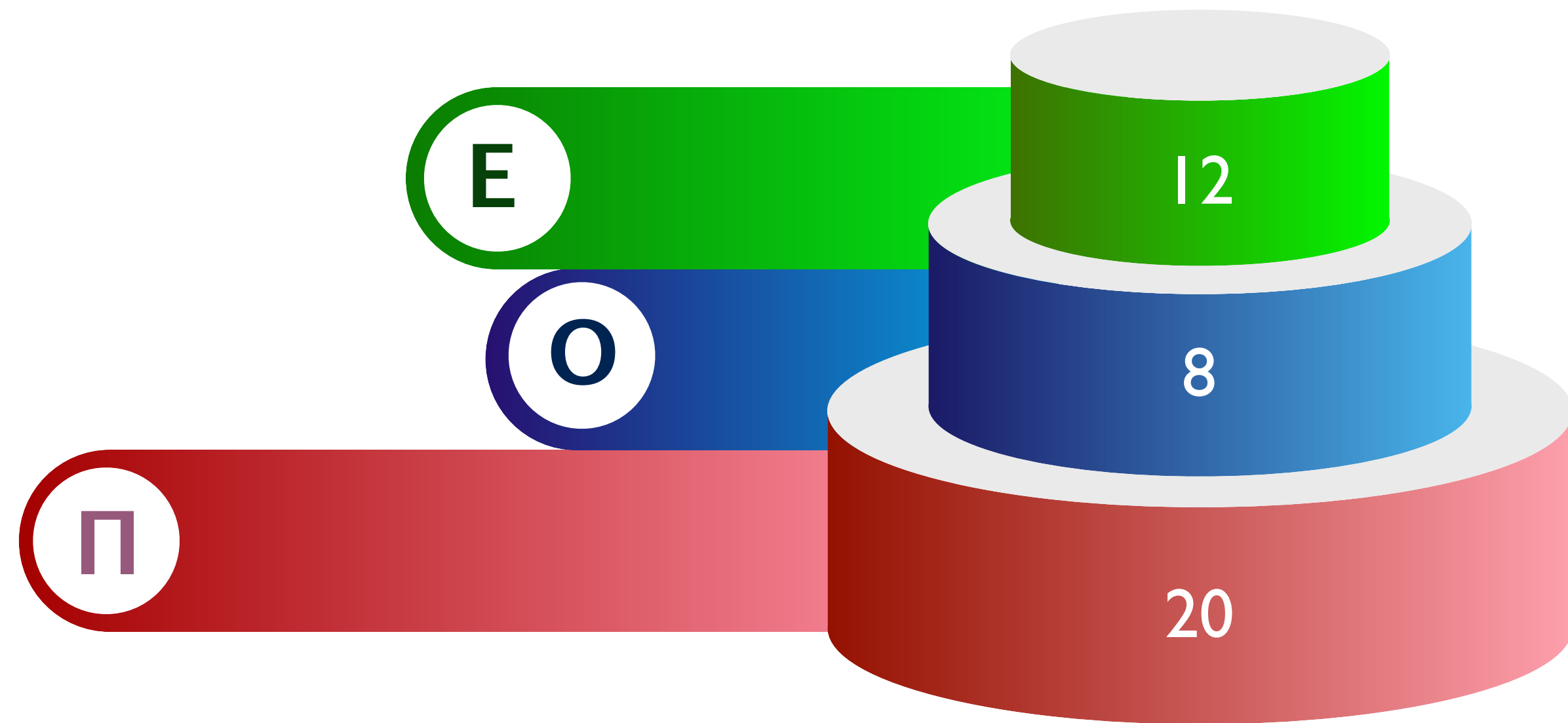
Αξιολόγηση

Οδηγίες αξιολόγησης - συχνά λάθη στα μαθητικά κείμενα

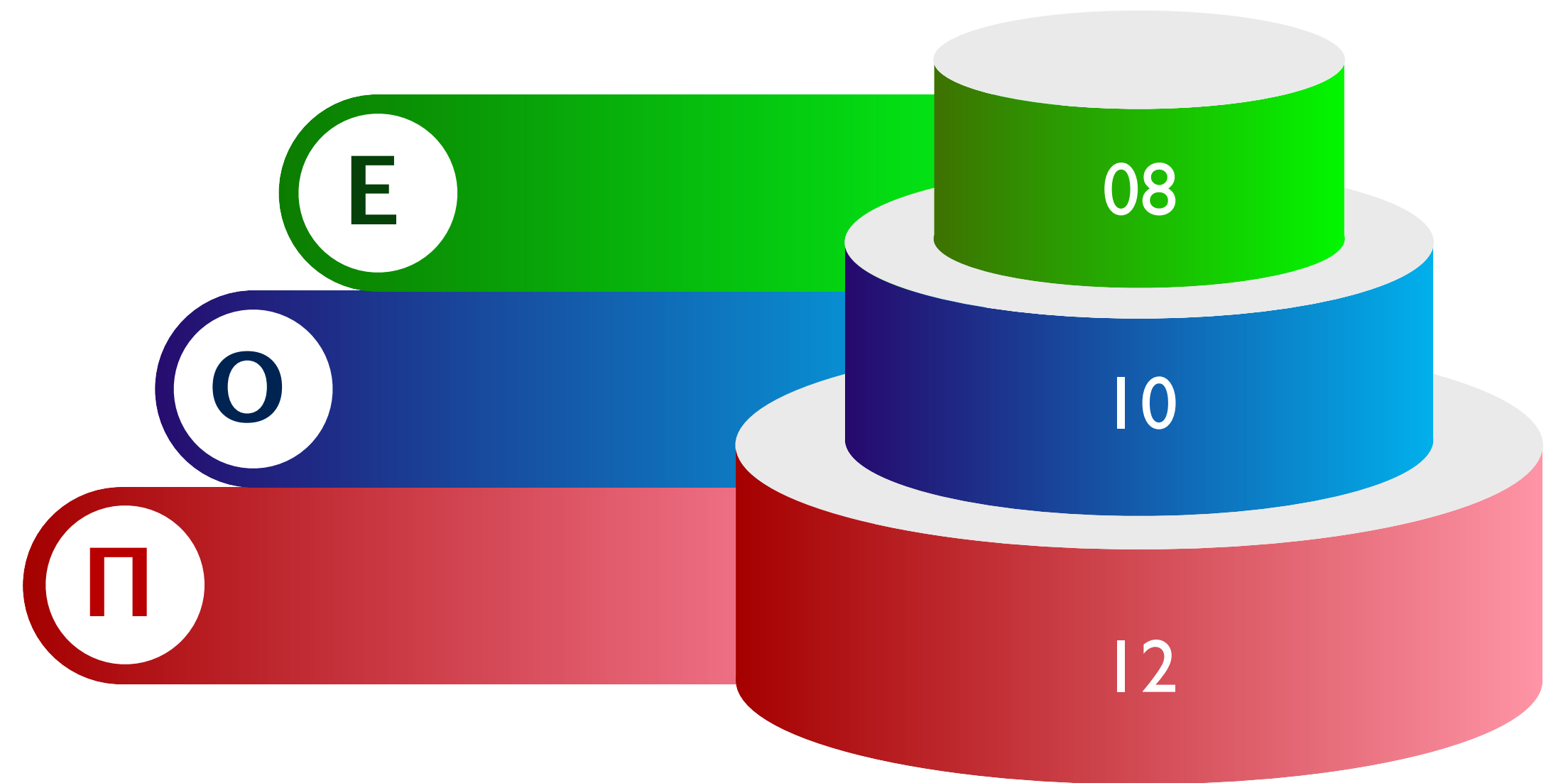

Αξιολόγηση παραγωγής λόγου / τέταρτου θέματος

Παλαιότερο διαγώνισμα (ΝΓ)

Νέο διαγώνισμα (ενιαία εξέταση)

Κριτήρια αξιολόγησης παραγωγής λόγου

Περιεχόμενο (Μονάδες 12)

- Η επίτευξη επικοινωνιακού στόχου και ανταπόκριση στο επικοινωνιακό πλαίσιο
- Πολύ καλή κάλυψη προδιαγραφών (κειμενικό είδος, θέμα, αριθμός λέξεων, αξιοποίηση πληροφοριών και βασικών εννοιών κειμένου/-ων αναφοράς)

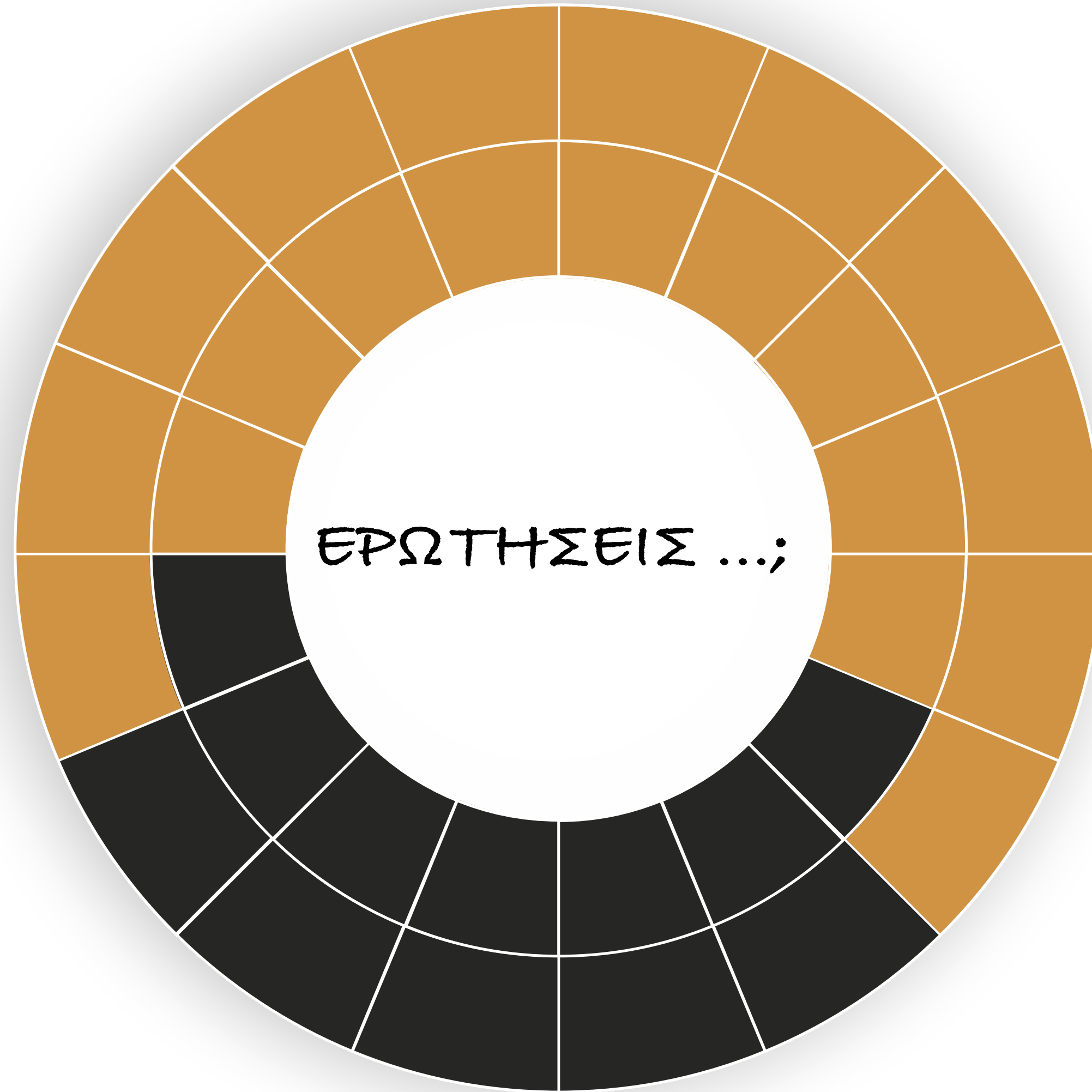
Οργάνωση (Μονάδες 10)

- Πολύ καλή οργάνωση κειμένου (παράγραφοι, συνοχή κ.λπ.)
- Πολύ καλή παρουσίαση ιδεών και λογική ανάπτυξη επιχειρημάτων (χρήση κατάλληλου κειμενικού είδους, συνεκτικότητα, μετασχηματισμός ιδεών κειμένου/-ων αναφοράς)
- Συνεπής χρήση γένους λόγου – ύφους σε όλο το κείμενο

Έκφραση (Μονάδες 8)

- Μεγάλο εύρος και ακρίβεια γραμματικοσυντακτικών φαινομένων που ανταποκρίνονται στο θέμα
- Μεγάλο εύρος και ακρίβεια σημασιολογικών στοιχείων που ανταποκρίνονται στο θέμα
- Εξαιρετική ορθογραφία και στίξη
- Μηδενική επίπτωση τυχόν λαθών στην κατανόηση/ επικοινωνιακό στόχο

 Οι αλλαγές

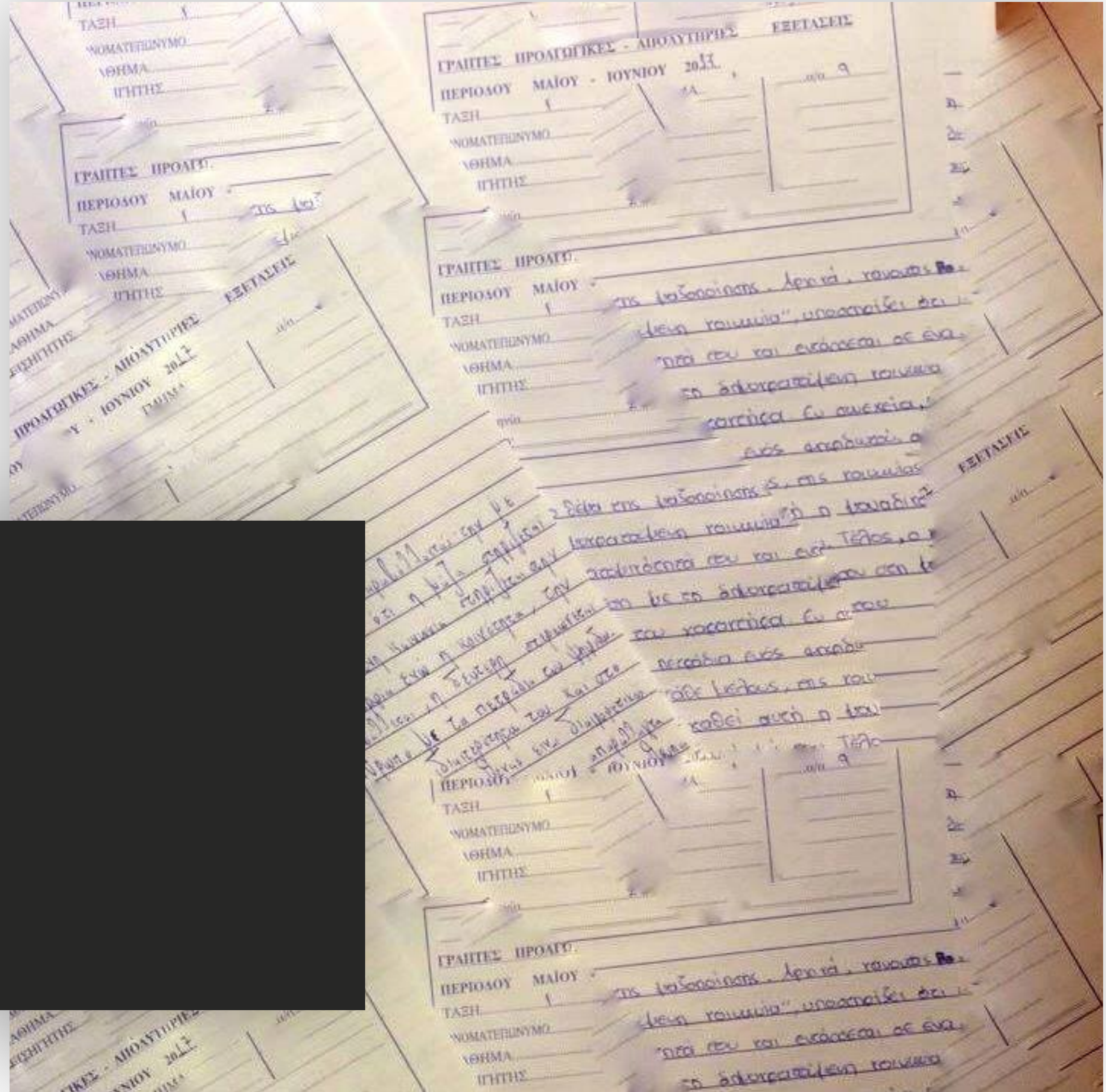
 Η διατύπωση

 Η επεξεργασία

 Η αξιολόγηση

 Παράρτημα

ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΕΜΑ
Παράρτημα
Κείμενα - παραδείγματα

Εξηγώντας τον 20ό αιώνα στον εγγονό μου

Ο πρώτος [Παγκόσμιος Πόλεμος] είναι μια από τις σπάνιες δοκιμασίες της ιστορίας που συσπείρωσε τους λαούς γύρω από τους ηγέτες τους. Η πατριωτική ομοφωνία κυριάρχησε σε κάθε στρατόπεδο, οι ηγέτες έπεισαν τους πολίτες –και συχνά είχαν δίκιο– ότι ο εχθρός επετίθετο στην ύπαρξή τους την ίδια, και στην ύπαρξη της πατρίδας τους. Αυτό το χαρακτηριστικό εξηγεί το γεγονός ότι, σε αντίθεση με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, σε καμιά από τις εμπόλεμες χώρες δεν λειτούργησε, ανάμεσα στο 1914 και το 1918, κάποιο ξενοκίνητο κόμμα.

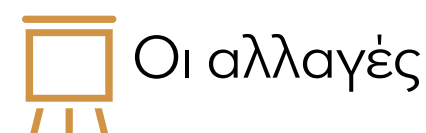
Βεβαίως, η πρώτη παγκόσμια σύγκρουση είχε τους αντιπάλους της: οι τελευταίοι, όμως, δεν ήταν αλληλέγγυοι με τον εχθρό· δήλωναν ειρηνιστές, επαναστάτες, αντίπαλοι όλων των κυβερνήσεων, αν όχι όλων των πολέμων-καταδίκαζαν τον «ιμπεριαλιστικό» πόλεμο, αλλά θεωρούσαν δίκαιη την υπεράσπιση της χώρας τους.

Οι λαοί είχαν κληρονομήσει τις βεβαιότητές τους από μια μακράιωνη ιστορία. Είχαν διδαχτεί ότι το πεπρωμένο τους εξαρτάται από τον αμυντικό αγώνα εναντίον ενός προαιώνιου εχθρού: ο Γάλλος εναντίον του Γερμανού που

πήρε την Αλσατία-Λορένη· ο Γερμανός ενάντια στα σλαβικά στίφη, και εναντίον του Γάλλου που έκαψε το Παλατινάτο επί Λουδοβίκου XIV και ο οποίος δεν μπορεί να χωνέψει τις επιτυχίες της Πρωσίας· οι Ρώσοι εναντίον των Κίτρινων και των Γερμανικών Φυλών, χθεσινών Τατάρων και Τευτόνων, σήμερα Τούρκων και Γερμανών· το ίδιο ισχύει για τον Ιταλό, αντίπαλο του Αυστριακού, ή για τη Μεγάλη Βρετανία της οποίας η ηγεμονία απειλείται από την ακατανίκητη ενίσχυση της Γερμανίας, η οποία, διακηρύσσει το μίσος της για τον Άγγλο που την εμποδίζει να μεγαλώσει, να αναπτυχθεί.

Ferro, M. (2008). Γκουεντάλ. Μτφ. Γιάννης Καυκιάς, Αθήνα, εκδόσεις Πολύτροπον, σ. 23-25 (Διασκευή)

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

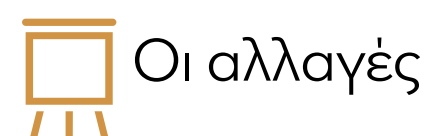
Επιστολή του Άλμπερτ Αϊνστάιν στον Σίγκμουντ Φρόυντ, 1922

Αγαπητέ, κύριε Φρόυντ, η πρόταση που μου έγινε από την Κοινωνία των Εθνών και από το Διεθνές Ινστιτούτο Μορφωτικής Συνεργασίας του Παρισιού, να καλέσω δηλαδή ένα πρόσωπο της αρεσκείας μου σε μια ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων, με θέμα ένα οποιοδήποτε πρόβλημα από εμένα διαλεγμένο, μου προσφέρει την καλοδεχούμενη ευκαιρία να συνομιλήσω μαζί σας, αντιμετωπίζοντας μια ερώτηση, η οποία φαίνεται στη σημερινή κατάσταση του κόσμου η πιο επείγουσα από όλες όσες αντιμετωπίζει ο πολιτισμός. Η ερώτηση είναι: υπάρχει ένας τρόπος για να ελευθερωθούν οι άνθρωποι από το κακό πεπρωμένο του πολέμου;

Η αποτυχία των προσπαθειών που έγιναν τα τελευταία δέκα χρόνια προς την κατεύθυνση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα, χωρίς ούτε σκιά αμφιβολίας, ότι εδώ ενεργούν ισχυροί παράγοντες, οι οποίοι παραλύουν τις προσπάθειες. Μερικοί από τους παράγοντες αυτούς είναι οφθαλμοφανείς. Η δίψα της εξουσίας της κυρίαρχης τάξης βρίσκεται σε κάθε κράτος σε αντίθεση με τον οποιοδήποτε περιορισμό της εθνικής κυριαρχίας. Η μεγάλη αυτή επιθυμία

για πολιτική εξουσία συμφωνεί με τις φιλοδοξίες εκείνων που αναζητούν μόνο χρηματικά και οικονομικά οφέλη. Σκέφτομαι κυρίως τη μικρή αλλά και αποφασιστική εκείνη ομάδα, που με δραστηριότητα σε κάθε κράτος και αδιαφορώντας για οτιδήποτε βλέπει στον πόλεμο, δηλαδή στην κατασκευή και στην πώληση των όπλων, μόνο μια ευκαιρία εξυπηρέτησης των προσωπικών συμφερόντων και της προσωπικής δύναμης. Είναι δυνατόν η μειοψηφία αυτή να υποτάσσει στις επιθυμίες της τη λαϊκή μάζα, η οποία από τον πόλεμο θα έχει μόνο βάσανα και ζημιές; Μια εύκολη απάντηση θα ήταν ότι η μειοψηφία εκείνων που κάθε φορά βρίσκονται στην εξουσία, έχει στα χέρια της τα σχολεία και τον τύπο και επιπλέον τις θρησκευτικές οργανώσεις. Αυτό της επιτρέπει να οργανώνει και να κατευθύνει τα αισθήματα των μαζών, μετατρέποντάς τα σε όργανα της πολιτικής της.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Φανατισμός: ένα παμπάλαιο ανθρώπινο σαράκι

Για να φυτρώσει και να καρπίσει ο κάθε είδους φανατισμός χρειάζεται -όπως κάθε σαπρόφυτο- πρόσφορο σπόρο, χώμα λίπασμα, κλίμα. Με άλλα λόγια, ορισμένα στοιχεία και προϋποθέσεις που μπορούν να συνοψιστούν έτσι:

Μια λατρεία, μια πίστη, μεταφυσική, ιδεολογική κ.λπ., σ' έναν παράδεισο υπέργειο ή επίγειο, μια ουτοπία ακόμα, που τάζει περίλαμπρο μέλλον για το σύνολο και τα άτομα. Μια πίστη που, επιπλέον, αυτοαναγορεύεται μοναδική, αλάθητη, αναμφισβήτητη. [...]

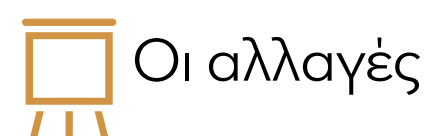
Μια ομάδα, μικρή ή μεγάλη, που συμερίζεται αυτές τις «ιδέες» καιπίστεις. Ο φανατισμός αποτελεί πάθος κατ' εξοχήν, συλλογικό. Η αγάπη, ο έρωτας, η φιλία είναι συναισθήματα ατομικά, διαπροσωπικά, συντηρούμενα απ' το μοναχικό «αντικείμενο» τους. Αντίθετα, ο φανατισμός ανθεί όταν κυριεύει ένα σύνολο ανθρώπων, συντηρείται από τη μέθεξη πολλών «υποκειμένων», φουντώνει όπως η φωτιά σ' ένα ανεμοδαρμένο δάσος -το ένα δέντρο λαμπαδιάζει το άλλο, ώσπου όλο το δάσος γίνεται παρανάλωμα και στάχτη. Μοναχός του, ο φανατικός μπορεί να φαίνεται στους άλλους γραφικός, γελοίος, «σαλεμένος». Ενωμένος με

πολλούς,ομοίους του, γίνεται «επιβλητικός», επίφοβος, επικίνδυνος.Και έχει απόλυτη ανάγκη από την ομαδική συμμετοχή ο φανατισμός. Γιατί η ομάδα, η μάζα, οιστρηλατημένη απ' το πάθος, τυφλωμένη απ' τη μανία, γίνεται καταστροφική, σαν ένα κοπάδι αγριεμένα ζώα.

Ένας ή πολλοί εχθροί, που τάχα απειλούν την πίστη, τον ηγέτη, τους πιστούς, αμφισβητώντας τους και πολεμώντας τους. [...] Ο φανατισμός υπαγορεύει όχι μόνο την περιπαθή λατρεία των πιστών στο «πιστεύω» τους, αλλά και την εμπαθέστερη αποστροφή τους για τους «άπιστους».Ο φόβος του εχθρού, το μίσος για τον εχθρό είναι απαραίτητα στον φανατισμό: επειδή ο φόβος και το μίσος στομώνουν το λογικό -και μόνο ο παραλογισμός μπορεί να εξάψει τον άκριτο ζήλο με την μανία των πιστών, που θεωρούν όποια πράξη τους ιερή άμυνα για την επιβίωση της πίστης τους και των ίδιων. Γι' αυτό και, αν δεν υπάρχει «εχθρός» πρέπει να επινοηθεί, να κατασκευασθεί, για να συνδαυλίζει αδιάκοπα τη φλόγα της πίστης και ν' ακονίζει τη ρομφαία της νέμεσης.

Μάριος Πλωρίτης, ΤΟ ΒΗΜΑ, 1995

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Η κριτική σκέψη και οι εχθροί της

Μιλάμε συχνά για την κριτική σκέψη, τη σημασία της, την ανάγκη της καλλιέργειάς της στο σχολείο. Λέμε πως η καλλιέργεια και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης πρέπει να είναι βασικός σκοπός της εκπαίδευσης του ανθρώπου, προσθέτοντας ότι το σχολείο δυστυχώς δε φροντίζει ιδιαίτερα γι αυτό, δεν ενισχύει το διάλογο και την προσωπική άποψη, ότι το σχολείο θητεύει κυρίως στην «παπαγαλία» - εχθρό της κριτικής σκέψης.

Η «παπαγαλία» στο σχολείο είναι βέβαια εχθρός της κριτικής σκέψης αλλά όχι ο μόνος ούτε ο χειρότερος. Πιο μεγάλος εχθρός είναι ο δογματισμός, ο δογματικός λόγος του δασκάλου (και του βιβλίου) που συχνά αποφαίνεται χωρίς να αιτιολογεί, χωρίς να τεκμηριώνει, χωρίς να αποδεικνύει, χωρίς να επιχειρηματολογεί λογικά, που υποστηρίζει ή αρνείται κάτι με τρόπο αξιωματικό και απόλυτο χωρίς ερωτηματικό, χωρίς συζήτηση, χωρίς να αφήνει καν περιθώριο στο νομίζω, το ίσως, το σχεδόν, το συνήθως και τις παρόμοιες λέξεις, που περιορίζουν κάπως τον απόλυτο χαρακτήρα του ισχυρισμού.

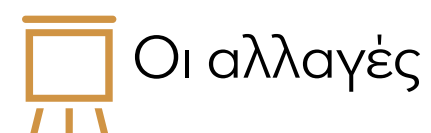
Συναφής προς τον δογματισμό εχθρός της κριτικής σκέψης είναι η ιδεολογία (θρησκευτική, πολιτική ή άλλη), όταν οι πιστοί της την ασπάζονται με ζήλο και την υπηρετούν με αφοσίωση και φανατισμό χρησιμοποιώντας την «ξύλινη» γλώσσα με τα κλισέ και τα συνθήματα και απορρίπτοντας μετά βδελυγμίας ό,τι αντιτίθεται ή διαφέρει. Καλοί είναι μόνο «οι δικοί μας» καλά μόνο είναι αυτά που λένε και πράττουν οι δικοί μας. Κακοί είναι «οι άλλοι». Τα λόγια, οι πράξεις, οι προθέσεις τους. Χρέος του οπαδού, του πιστού είναι να χειροκροτεί και να επαινεί τους ιδεολογικά προσκείμενους, να καταγγέλλει και να προπηλακίζει όσους έχουν διαφορετικές από τις δικές του

πεποιθήσεις. Όμως ο *a priori* υμνητικός ή καταγγελτικός λόγος δεν είναι γνώρισμα του κριτικά σκεπτόμενου ανθρώπου.

Ο κριτικά σκεπτόμενος άνθρωπος ξέρει ότι «περί παντός πράγματος δυο λόγοι εισίν αντικείμενοι αλλήλοις» (Πρωταγόρας). Για κάθε πράγμα υπάρχουν δυο αντίθετες όψεις, απόψεις. Μπορεί κάποιος εξετάζοντας (κρίνοντας) να δεχθεί τη μια ή την άλλη άποψη αλλά μπορεί και να συνθέσει θετικά στοιχεία της μιας και της άλλης υπερβαίνοντας έτσι χρονίζουσες πολεμικές καταστάσεις εγκλωβισμένες στο διχασμό και στην πόλωση. Η κριτική σκέψη λοιπόν βοηθάει στην άμβλυση των προβλημάτων και στην επίλυσή τους με βάση την αμοιβαία κατανόηση. Τέλος, εχθροί της κριτικής σκέψης είναι τα ποικιλόμορφα και πολυώνυμα αυταρχικά συστήματα, τα κλειστά στρατόπεδα-οργανώσεις ή οι μονόδρομοι μηχανισμοί διαμόρφωσης και διαβουκόλησης της κοινής γνώμης, όπως τα ΜΜΕ. Επομένως, η περιρρέουσα ατμόσφαιρα του καιρού, με τους φονταμενταλισμούς ταλιμπανισμούς στην Ανατολή και την αναβίωση των αυταρχικών μορφωμάτων στη Δύση (και στην Ελλάδα), αντιτίθεται στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Αυτό καθιστά περισσότερο επιτακτική την ανάγκη για καλλιέργεια της κριτικής σκέψης στο σχολείο μέσω των προγραμμάτων, των βιβλίων, των μεθόδων, της διδασκαλίας. Διότι η κριτική σκέψη (και στάση) οδηγεί στη χειραφέτηση και στην αυτονομία, δηλαδή στη διαμόρφωση των «ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών» που επιτάσσει το Σύνταγμα και το δημοκρατικό μας πολίτευμα.

Κώστας Μπαλάσκας, περιοδικό "Νέα Παιδεία", τ. 151

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Οι αλλαγές

Η διατύπωση

Η επεξεργασία

Η αξιολόγηση

Παράρτημα

Ο διάλογος ως ύβρις

[...] Δεν απαιτείται ιδιαίτερη οξυδέρκεια για να διαπιστώσει κανείς ότι το ελληνικό σχολείο (που από αυτό εκκινούν και σε αυτό βασίζονται όλα συμπεριλαμβανομένης και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) είναι τόπος γκρίζος, αγχώδης και θλιβερός. Ποιες οι συνιστώσες αυτού του ερεβώδους τοπίου και ποιοι οι γενεσιουργοί του παράγοντες;

Πρώτο μεγάλο σταθμό αποτελεί η σχολική στέγη. Κτίρια φαιά και κακοσυντηρημένα- σύμβολα υπολειμματικής προχειρότητας και εγκατάλειψης (φτιαγμένα κυριολεκτικά με ό,τι έχει περισσέψει), που σε καμιά ευρωπαϊκή χώρα δεν έχουν το όμοιό τους και που περίτρανα διαψεύδουν ό,τι μεγαλόσχημο συχνά- πικνά διακηρύσσεται. Πρόκειται για εθνικό όνειδος. Αραγε το συνειδητοποιούν οι εκάστοτε «μεταρρυθμιστές»; Τους απασχόλησε ποτέ η καθημερινότητα που βιώνουν τα παιδιά σε αυτό το σχολείο και ένωσαν την ανάγκη να απολογηθούν; Και βέβαια το ερώτημα που αμείλικτο εκρήγνυται στα χέρια όποιου έστω και στοιχειωδώς επιχειρεί να αναλύσει την κατάσταση είναι: τι φταίει και επί τόσες δεκαετίες το πρόβλημα δεν αντιμετωπίζεται; Σιωπούν εδώ οι κυβερνήσεις, σιωπά όμως και η ορθοφρονούσα διάνοηση που αδυνατεί να χρεώσει ευθύνες στους συνήθεις υπόπτους της επιχειρηματολογίας της. Πώς να φορτώσει κανείς τα χάλια της σχολικής στέγης στον «στείρο αρνητισμό» των συνδικαλιστικών ή στη διεκδικητική «παραβατικότητα» της νεολαίας;

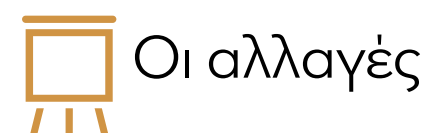
Παρεμφερή ισχύουν και πίσω από τις σχολικές καγκελόπορτες, στις γκρίζες αίθουσες διδασκαλίας. Το μήνυμα είναι και πάλι τόσο ηχηρό, που για να καταδειχθεί η γύμνια του «μεταρρυθμιστή» βασιλιά δεν χρειάζεται παρά ένας ρητορικός ψίθυρος: Απαιτείται άραγε μακροχρόνιος «διάλογος» για να διαπιστωθεί ότι τα λύκεια (όπως επίσης τα δημοτικά, τα γυμνάσια, αλλά και τα

πανεπιστήμια) χρειάζονται βιβλιοθήκες, εργαστήρια και υπολογιστές με διαρκή πρόσβαση στο Διαδίκτυο; Αν, όπως φορτικά διατείνεται η νέα ηγεσία του υπουργείου Παιδείας, επιθυμεί συναινέσεις, ο τομέας αυτός αποτελεί πεδίο δόξης λαμπρόν: Δεν έχει παρά να ξεκινήσει ένα γενναίο πρόγραμμα εξοπλισμού των σχολικών μονάδων και δεν θα βρεθεί ούτε ένας πολίτης που να μην την επαινέσει (έστω και χωρίς διάλογο).

Τρίτο σταθμό αποτελούν, τέλος, τα εγχειρίδια που οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να αντιμετωπίσουν όταν, γεμάτοι άγχος και ανούσιες υποχρεώσεις, επιστρέφουν στο σπίτι. Με ελάχιστες εξαιρέσεις (που επιβεβαιώνουν τον κανόνα) πρόκειται για πονήματα παροιμιώδους προχειρότητας και ευτέλειας: από το μέγεθος των γραμματοσειρών και την ποιότητα της εκτύπωσης μέχρι την αποσπασματική και ανεργμάνιστη διάρθρωση της ύλης. Χρειάζονται άραγε επιτροπές και ανακτοβούλια ώστε να εκσυγχρονιστεί ο τομέας αυτός; Για να διαδραματίσουν βέβαια τον ρόλο τους ως εφалτήρια έρευνας, κόντρα στη λογική της αποστήθισης, τα συγγράμματα, όπως άλλωστε και το διδακτικό έργο στο σύνολό του, προϋποθέτουν τις υπόλοιπες υποδομές (βιβλιοθήκες, πολυμέσα κτλ.). Πρόκειται για σύνδρομο που η συνδυαστική προσέγγισή του αποτελεί λυδία λίθο μεταρρυθμιστικής σοβαρότητας.

Σεραφείμ Σεφεριάδης, ΤΟ ΒΗΜΑ, ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2009/02/15/opinions/o-dialogos-ws-ybris/>,

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Κλιματική Αλλαγή: Είμαστε όλοι υπεύθυνοι;

[...] Ο όρος «Ανθρωπόκαινο» περιγράφει μια νέα περίοδο στην ιστορία της Γης, η οποία ανοίγει με μια ανθρωπότητα που έχει μετατραπεί σε υποχθόνια δύναμη. Το σημείο αφετηρίας της νέας γεωϊστορικής εποχής παραμένει αμφισβητήσιμο. Η κατάκτηση και η γενοκτονία της Αμερικής; Η γέννηση του βιομηχανικού πολιτισμού, ο οποίος στηρίζεται στα ορυκτά καύσιμα; Η ατομική βόμβα και η «μεγάλη επιτάχυνση» από το 1945 και μετά; Τουλάχιστον, όμως, υπάρχει μια διαπίστωση που βρίσκει σύμφωνους όλους τους επιστήμονες: πολύ περισσότερο από μια περιβαλλοντική κρίση, ζούμε μία γεωλογική ανατροπή. Τις επόμενες δεκαετίες, η ανθρωπότητα θα πρέπει να αντεπεξέλθει σε σημεία ισορροπίας του συστήματος Γη με τα οποία δεν έχει έρθει ποτέ αντιμέτωπη.

Εδώ και δύο αιώνες, το μοντέλο βιομηχανικής ανάπτυξης που βασίζεται στα ορυκτά καύσιμα έχει εκτροχιάσει τη γεωλογική πορεία του πλανήτη μας και, ταυτόχρονα, έχει διευρύνει τις ανισότητες. Πρόκειται για κατόρθωμα των βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών και των ελίτ τους, οι οποίες έχουν θεμελιώσει την υπεροχή τους πάνω σε οικολογικά άνισες ανταλλαγές. Τα κράτη που ευθύνονται για τις μεγαλύτερες εκπομπές είναι, ιστορικά, οι χώρες του «κέντρου», οι χώρες που κυριαρχούν στην παγκόσμια οικονομία. Η κατάκτηση της οικονομικής ηγεμονίας από τα έθνη-κράτη του «κέντρου» είχε ως αποτέλεσμα την οικολογική υπερχρέωση, μέσω οικολογικά άνισων ανταλλαγών με τις υπόλοιπες περιοχές του πλανήτη. Με τον όρο «οικολογικά άνιση ανταλλαγή» υποδηλώνεται η ασυμμετρία που δημιουργείται όταν η περιφέρεια ή οι κυριαρχούμενες περιοχές του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος εξάγουν προϊόντα υψηλής οικολογικής αξίας και εισάγουν προϊόντα χαμηλότερης οικολογικής αξίας, ακόμη και επιβλαβή προϊόντα, απόβλητα ή αέρια του θερμοκηπίου.

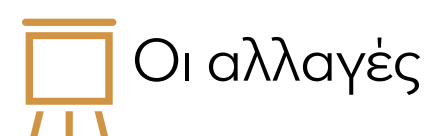
Κατά τον 20ό αιώνα, η ισχυρή ανάπτυξη της μεταπολεμικής «χρυσής τριακονταετίας» χαρακτηρίζεται από τη λαιμαργία της για ενέργεια και από το

ισχυρό αποτύπωμά της σε άνθρακα. Η κούρσα των εξοπλισμών, του Διαστήματος, της παραγωγής, αλλά και της κατανάλωσης, απαίτησε την εκμετάλλευση φυσικών και ανθρωπίνων πόρων σε γιγαντιαία κλίμακα. Οι βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες της Δύσης θεμελίωσαν την ανάπτυξή τους πάνω σε μια μαζικής κλίμακας αποστράγγιση των ορυκτών και ανανεώσιμων πλουτοπαραγωγικών πόρων που προέρχονταν από τον υπόλοιπο κόσμο, ο οποίος απογυμνώθηκε από τις πρώτες ύλες του και την υψηλής ποιότητας ενέργεια. Σήμερα, μια οικολογικά άνιση ανταλλαγή εξελίσσεται μεταξύ του πλουσιότερου 5% του πλανήτη που επιμένει να θεμελιώνει την οικονομική ισχύ του σε κατά κεφαλήν εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου σαφώς μεγαλύτερες από τον παγκόσμιο μέσο όρο και, από την άλλη πλευρά, των περιοχών και των πληθυσμών (ουσιαστικά των φτωχότερων) που θα πληγούν περισσότερο από τις απορρυθμίσεις του κλίματος.

Εναπόκειται στη γενιά μας και αποτελεί ευθύνη των ηγετών του πλανήτη να διακοπεί αυτή η καταστροφική και κοινωνικά άδικη πορεία. Το γεγονός ότι τα βίαια φυσικά φαινόμενα πλήττουν ήδη με δριμύτητα τους πιο φτωχούς και τους λιγότερο υπεύθυνους για τις εκπομπές αερίων πληθυσμούς, αποτελεί κληρονομιά του παρελθόντος. Αλλά η επιλογή να προστεθούν ή όχι στον απολογισμό αυτόν επιπλέον δεκάδες εκατομμύρια κλιματικών προσφύγων, νέες βίαιες εκδηλώσεις της φύσης, βάσανα και αδικίες είναι δική μας ευθύνη. **Όπως επισημαίνει ο Νοτιοαφρικανός αρχιεπίσκοπος Ντέσμοντ Τούτου, άλλοτε στρατευμένος στη μάχη κατά του apartheid, «η μείωση του οικολογικού αποτυπώματός μας δεν αποτελεί απλώς περιβαλλοντική αναγκαιότητα: αποτελεί το σημαντικότερο πεδίο υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εποχή μας».**

Christophe Bonneuil, LeMondeDiplomatique, 15 - 11 - 2015.

[ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ](#)

Το ταλέντο και τα συναφή

Κάθε άτομο γεννιέται με τη δυνατότητα να ακολουθήσει πολλούς δρόμους. Ποιο δρόμο θα πάρει τελικά θα εξαρτηθεί από το περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται και τις ανάγκες, από τα ερεθίσματα που δέχεται και τα σημάδια που του αφήνουν, από τυχαίους παράγοντες και περιστατικά. Όλα αυτά σε συνδυασμό βέβαια και με κάποιες γενετικές καταβολές που καθιστούν το άτομο περισσότερο ή λιγότερο ευαίσθητο και δεκτικό σε ορισμένες πηγές ερεθισμάτων (γλωσσικά, μουσικά, ζωγραφικά, κινητικά, κατασκευαστικά, τεχνικά, πρακτικά κ.α.) διαμορφώνοντας ανάλογα την ειδική νοημοσύνη του, η οποία θα εκδηλωθεί ως προτίμηση, αγάπη, προσήλωση σε κάτι και η οποία ενδέχεται να εξελιχθεί σε ξεχωριστή ικανότητα, άρα και ξεχωριστή επίδοση σε αυτό το κάτι. Σε αυτή την περίπτωση λέμε πως το άτομο είναι προικισμένο, πως έχει κλίση, έφεση, χάρισμα, ταλέντο λέξεις φορτισμένες με μεταφυσική απόχρωση, αφού οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έτυχε να βρουν το δικό τους κάτι ή δεν είχαν τη δυνατότητα να αφοσιωθούν σε αυτό. Το πρώτο ζητούμενο όμως, για να βρει ο άνθρωπος το δικό του δρόμο που θα δώσει ίσως και νόημα στη ζωή του, είναι να βρει αυτό που θέλει να κάνει και, αφού το βρει, να το ακολουθήσει και να αφοσιωθεί σε αυτό με πάθος. Ίσως η διαδικασία αυτή περιγράφει το ταλέντο.

Το ταλέντο μπορεί να συνδέεται και με την αναπλήρωση κάποιας έλλειψης/στέρησης ή με την επούλωση κάποιας πληγής ή με την ανταπόκριση σε φανερή ή λανθάνουσα επιθυμία του πατέρα, της μητέρας ή κάποιου σημαντικού άλλου, μπορεί όμως να είναι και προσπάθεια διαφυγής. Το ταλέντο ως δεξιότητα και επίδοση ή ως αγάπη και προσήλωση συνήθως φανερώνεται νωρίς. Αυτό που είναι ίσως για τους άλλους κοπιαστική δουλειά, για το ταλαντούχο άτομο είναι ευχαρίστηση και χαρά. Δεν κουράζεται και δε βαριέται να ασχολείται και δε βλέπει την ώρα να ασχοληθεί ξανά με το αντικείμενο της αγάπης τους. Το ταλέντο είναι σαν ένας έρωτας που σε

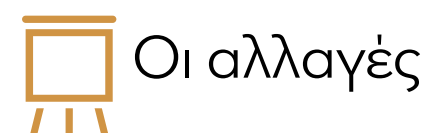
κατέχει και σε συναρπάζει. Τελικά δε μπορείς να πεις αν εσύ επέλεξες το κάτι ή αν αυτό σε επέλεξε. Ακόμη και αν αναγκαστείς να πάρεις άλλο δρόμο στη ζωή σου παραμελώντας το ταλέντο σου, αυτό θα μείνει κοντά σου σαν χόμπι ή σαν παράπονο απωθημένης επιθυμίας

Αν όμως ακολουθήσεις την έφεση, το ταλέντο σου στο κάτι (κυρίως αυτό που σχετίζεται με κάποια τέχνη είτε καλή είτε βάνουση) γιατί βλέπεις ότι δε μπορείς να ζήσεις μακριά του, τότε το καλλιεργείς με τη δουλειά, με τη μελέτη, με την άσκηση, το κατακτάς, μαθαίνεις τα μυστικά του και τότε αρχίζεις να διακρίνεσαι και να ξεχωρίζεις σε αυτό. Ορισμένοι μάλιστα λένε πως το ταλέντο δεν είναι παρά άσκηση και σκληρή δουλειά. Η σκληρή δουλειά όμως, αν δεν είναι από πίεση (του πατέρα, της μητέρας ή άλλου) είναι απόρροια της αγάπης που αποτελεί το κύριο γνώρισμα του ταλέντου. Στην εκμάθηση βοηθούν πολύ και οι καλές επιλογές δασκάλων. Ευτύχημα είναι να βρεις το δάσκαλο που θα σε κάνει να βγάλεις τον καλύτερο εαυτό σου, το δάσκαλο που θα σε μάθει να ξεχωρίζεις μόνος σου ποιο είναι καλύτερο από το καλό ώστε να αναζητάς πάντα το καλύτερο, ασκούμενος συνεχώς με την τέχνη σου, ασηκτής της.

Όμως ούτε αυτό φτάνει για να αναπτύξεις στο έπακρο το ταλέντο σου και να αναδειχτείς. Πρέπει να σε βοηθήσει και η τύχη η οποία ως γνωστό βοηθάει τους τολμηρούς και ζητάει την τόλμη σου. Το ταλέντο και την τέχνη σου πρέπει να τη δουν και να την εκτιμήσουν οι άλλοι και για να τη δουν πρέπει να τη δείξεις. Δείξε τη λοιπόν με σιγουριά και με πίστη στον εαυτό σου και στην τέχνη σου. Αν δεν πιστεύεις εσύ στον εαυτό σου, πώς θα κάνεις τους άλλους να πιστέψουν σε σένα; Η Τέχνη, απόρροια του ταλέντου, πάει μαζί με την Τύχη και με την Τόλμη, όπως έγραψε και ο Ελύτης σε ένα παλιό δοκίμιό του.

Κ. Μπαλάσκας, Περιοδικό ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ. τ. 166

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Οι αλλαγές

Η διατύπωση

Η επεξεργασία

Η αξιολόγηση

Παράρτημα

Πρόκληση ή απειλή;

Για να δώσει κανείς μια σφαιρική απάντηση στο ερώτημα αν η παγκοσμιοποίηση είναι πρόκληση ή απειλή, είναι αναγκαίο να εξετάσει όχι μόνο την οικονομική αλλά και την πολιτιστική διάσταση του φαινομένου. Αν η παγκοσμιοποίηση οδηγεί στο λεγόμενο παγκόσμιο χωριό αυτό συνεπάγεται όχι μόνο μεγαλύτερη οικονομική αλλά και πολιτισμική αλληλεξάρτηση μεταξύ κρατών και λαών.

[...] Οι παραπάνω εξελίξεις έχουν δημιουργήσει έναν τύπο οικονομικής αλληλεξάρτησης που αυτή τη στιγμή αποτελεί και απειλή και πρόκληση. Η πρόκληση έχει να κάνει με το ότι η απελευθέρωση των αγορών και ο εντεινόμενος παγκόσμιος ανταγωνισμός έχουν αυξήσει την παραγωγικότητα σε τέτοιο βαθμό που ένα μικρό ποσοστό του παραγόμενου πλούτου θα μπορούσε άνετα να εξαλείψει τα απόλυτα επίπεδα φτώχειας σε όλο τον πλανήτη. Αν όμως το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα είναι εξαιρετικά παραγωγικό, είναι και εξαιρετικά άνισο και σε αυτό συνίσταται η απειλή της παγκοσμιοποίησης. Πράγματι οι ανισότητες εντείνονται τόσο ραγδαία και η συγκέντρωση πλούτου έχει πάρει τέτοιες τερατώδεις διαστάσεις που σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ για την παγκόσμια φτώχεια δώδεκα άτομα στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας του παγκόσμιου χωριού έχουν μεγαλύτερο εισόδημα από δεκάδες φτωχές αφρικανικές χώρες.

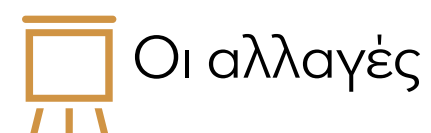
Ακόμη και στον πολιτισμικό χώρο τα πράγματα είναι αμφίσημα. Από τη μία μεριά βλέπουμε τη συγκρότηση μιας παγκόσμιας καταναλωτικής κουλτούρας που, μέσω των ιδιωτικά ελεγχόμενων ΜΜΕ, εντάσσει στη λογική της όχι μόνο τα πλούσια αλλά και τα φτωχά μέλη του παγκόσμιου χωριού. Τα τελευταία εισέρχονται στην παγκόσμια κουλτούρα κατανάλωσης σε φανταστικό επίπεδο, ενώ την ίδια στιγμή αποκλείονται από αυτή στο επίπεδο της

σκληρής πραγματικότητας. Αυτός ο συνδυασμός φαντασιακής ενσωμάτωσης και πραγματικού αποκλεισμού καταλήγει σε μια κατάσταση όπου οι μη έχοντες συχνά θυσιάζουν βασικές ανάγκες, προκειμένου να αποκτήσουν τα πολυτελή αγαθά που η τηλεοπτική οθόνη διαφημίζει. Έτσι οι φτωχοί είναι τόσο απρόθυμοι όσο και οι πλούσιοι να υιοθετήσουν φιλικούς προς το περιβάλλον τρόπους ζωής. Κατά συνέπεια, τόσο οι πλούσιοι λαοί που καταναλώνουν σπάταλα, όσο και οι φτωχοί που, εξαιτίας της καταναλωτικής προπαγάνδας, επιδιώκουν να τους μιμηθούν, δημιουργούν ένα αδιέξοδο το οποίο θα προσλάβει εκρηκτικές διαστάσεις από τη στιγμή που οι οικονομίες πολυάνθρωπων χωρών φθάσουν στο στάδιο της μαζικής κατανάλωσης.

Από μια πιο θετική σκοπιά τώρα, η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση δεν περιορίζεται στην καθολικοποίηση της καταναλωτικής νοοτροπίας. Κυρίως σε πληθυσμούς που ζουν σε μεταπαραδοσιακά πλαίσια, η ραγδαία εξατομίκευση σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες έχει οδηγήσει στην ευρεία εξάπλωση αξιών που έχουν να κάνουν με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία. Και αυτό γιατί βλέπουμε τη σταδιακή συγκρότηση μιας παγκόσμιας δημοκρατικής κοινής γνώμης που, πέρα από ηγεμονικούς υπολογισμούς, στηρίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα βάζοντας τις βασικές ανθρώπινες ελευθερίες πιο πάνω ακόμη και από την αρχή της κρατικής κυριαρχίας. Και βέβαια κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τις περιβαλλοντικές αξίες που επίσης καθολικοποιούνται με ταχείς ρυθμούς.

Νίκος Μουζέλης, ΤΟ ΒΗΜΑ, 12-3-2000, απόσπασμα

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Οι αλλαγές

Η διατύπωση

Η επεξεργασία

Η αξιολόγηση

Παράρτημα

Η απώλεια της ιδιωτικότητας

Ένα από τα προβλήματα της εποχής μας που (κρίνοντας από τα δημοσιεύματα) ανησυχεί τους πάντες είναι το πρόβλημα της λεγόμενης «privacy», που, αν θέλω να φανώ σνομπ, μπορεί να μεταφραστεί ως ιδιωτικότητα. Για να το πούμε πολύ μα πολύ χοντρικά, σημαίνει ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να κάνει τα δικά του, χωρίς να το μαθαίνει κανείς, ιδίως οι συνδεδεμένες υπηρεσίες με τα κέντρα εξουσίας. Και υπάρχουν οργανισμοί που προσπαθούν να εγγυηθούν σε όλους την ιδιωτικότητα. Για τον λόγο αυτό ανησυχούν μήπως μέσω των πιστωτικών καρτών μας, κάποιος μπορεί να μάθει τι αγοράσαμε, σε ποιο ξενοδοχείο σταθήκαμε και που δειπνήσαμε. Για να μην πω για τις τηλεφωνικές υποκλοπές, όταν δεν είναι απαραίτητες για τον εντοπισμό εγκληματιών.

Φαίνεται λοιπόν ότι η ιδιωτικότητα είναι ένα αγαθό που ο καθένας θέλει να περιφρουρήσει με οποιοδήποτε κόστος για να μη ζει στον κόσμο του Μεγάλου Αδελφού (τον αληθινό, του Όργουελ) όπου ένα παγκόσμιο μάτι μπορεί να ελέγχει όσα κάνουμε ή ακόμα και όσα σκεφτόμαστε.

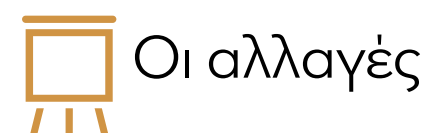
Μα το ερώτημα είναι: πραγματικά επιθυμεί τόσο πολύ ο κόσμος την ιδιωτικότητα; Κάποτε η απειλή στην ιδιωτικότητα ήταν το κουτσομπολιό και αυτό που φοβόμασταν στο κουτσομπολιό ήταν η σπίλωση της δημόσιας υπόληψης μας, το να βγούν στα φόρα τα άπλυτά μας που κανονικά έπρεπε να πλένονται μέσα στην οικογένειά μας. Ίσως όμως εξαιτίας της επανομαζόμενης ρευστής κοινωνίας, όπου ο καθένας αντιμετωπίζει μια κρίση ταυτότητας και αξιών και δεν ξέρει που να αναζητήσει σημεία αναφοράς βάσει των οποίων θα προσδιορίσει τον εαυτό του, ο μόνος τρόπος να εξασφαλίσουμε μια κοινωνική αναγνώριση είναι το «να φαινόμαστε» με οποιοδήποτε κόστος.

Τα κοινωνικά δίκτυα (κύριως το Facebook) που αντιπροσωπεύουν ένα μέσον εποπτείας των σκέψεων και των συναισθημάτων των άλλων, να μην χρησιμοποιούνται από διάφορες δυνάμεις με λειτουργίες ελέγχου, αλλά αυτό συμβαίνει χάρη στην ενθουσιώδη συνεισφορά όσων συμμετέχουν. Ο Μπάουμαν μιλάει για «εξομολογητική κοινωνία που προωθεί τη δημόσια έκθεση του εαυτού της σαν κυρίαρχη απόδειξη, και εμφανώς πιο αποτελεσματική, της κοινωνικής της ύπαρξης». Με άλλα λόγια, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, οι κατασκοπευόμενοι συνεργάζονται με τους κατασκόπους για να διευκολύνουν τη δουλειά τους και απ' αυτό αντλούν έναν λόγο ικανοποίησης, λόγω του ότι κάποιος τους βλέπει ενώ υπάρχουν· και δεν έχει σημασία αν υπάρχουν ως εγκληματίες ή ως ηλίθιοι.

Και είναι αλήθεια ότι από τη στιγμή που κάποιος μπορεί να μάθει τα πάντα για τους πάντες, όταν οι πάντες ταυτίζονται με το άθροισμα των κατοίκων του πλανήτη, η υπερβολή της πληροφόρησης δεν μπορεί παρά να παράγει σύγχυση, θόρυβο και σιωπή. Αυτό όμως θα έπρεπε να ανησυχεί τους κατασκόπους, ενώ οι κατασκοπευόμενοι δεν έχουν καμία αντίρρηση να ενημερώνονται για τα πιο μύχια μυστικά τους, τουλάχιστον οι φίλοι, οι γείτονες και πιθανόν οι εχθροί τους, γιατί είναι ο μόνος τρόπος να νιώθουν ζωντανοί και μέρος του κοινωνικού σώματος.

Ουμπέρτο Έκο (Uberto Eco), Το χρονικό μιας ρευστής κοινωνίας, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2016, σελ. 43 - 45, διασκευή.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Περί της θανατικής ποινής

Εξήντα ένα μέλη του εθνικού μας Κοινοβουλίου κατέθεσαν πρόταση επαναφοράς της θανατικής ποινής. [...] Τα κύρια επιχειρήματα υπέρ της επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι τα εξής:

Πρώτον, η επιβολή και εκτέλεση της θανατικής ποινής θα έχει αποτρεπτικές συνέπειες. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα σταματήσουν οι δολοφονίες, αλλά είναι αναμενόμενο ότι θα μειωθούν. Στη Γαλλία, στο διάστημα 1970-1980, προ της κατάργησης της θανατικής ποινής έγιναν πέντε δολοφονίες ανηλίκων, ενώ μετά την κατάργηση, στο διάστημα 1984-1993, οι δολοφονίες ανηλίκων αυξήθηκαν σε 84, δηλ. αυξήθηκαν κατά δεκαεφτά φορές!

Δεύτερον, είναι γνωστή περίπτωση του Τζακ Άμποτ, συγγραφέα του έργου *In the Belly of the Beast* και δολοφόνου δύο ανθρώπων, του δεύτερου δύο εβδομάδες μετά την έξοδό του από τη φυλακή όπου είχε εγκλεισθεί για τον πρώτο φόνο. Αποδεικνύεται, επομένως, ότι οι δολοφόνοι που δεν εκτελέστηκαν μετά την καταδίκη τους, επανέλαβαν το έγκλημα μέσα στη φυλακή ή έξω.

Τρίτον, η ποινή δεν επιβάλλεται μόνο για να αποτρέψει την επανάληψη της πράξης, αλλά ταυτόχρονα για να αποδοθεί δικαιοσύνη και να αποκατασταθεί η ισορροπία στην ψυχή όσων υπέφεραν από το έγκλημα. Σε πολλές περιπτώσεις μόνο η θανατική ποινή μπορεί να αποδώσει δικαιοσύνη.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν δύο σοβαρά επιχειρήματα για την κατάργηση της θανατικής ποινής. [...]

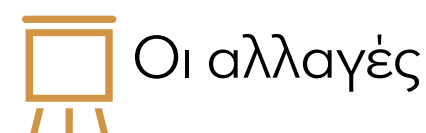
Το πρώτο επιχειρήμα είναι ότι υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο δικαστικής πλάνης. Υπάρχουν όμως αντεπιχειρήματα. Σε πολλές περιπτώσεις ο δολοφόνος ομολογεί ή υπάρχουν αδιάσειστα και επιστημονικά αδιάψευστα στοιχεία ή ακόμη μπορεί να απαιτείται η παρέλευση εύλογου χρόνου μεταξύ καταδίκης και εκτέλεσης.

Το δεύτερο επιχειρήμα υπέρ της μη επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι ότι η θεσμοθέτηση του θανάτου αποτελεί αδιανόητη, για την εποχή μας, προσβολή του πολιτισμού. [...] Μια απάντηση στο επιχειρήμα αυτό είναι ότι η κοινωνία οφείλει να προστατεύει τα μέλη της ακόμη και όταν αυτό απαιτεί τον θάνατο ορισμένων και κυρίως, όταν οι εγκληματίες, ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί, είναι σε πλήρη γνώση του τι κάνουν, σχεδιάζουν και εκτελούν εν ψυχρώ τις εγκληματικές πράξεις τους σε βάρος ανύποπτων, αδύναμων, ανήλικων και απροστάτευτων ατόμων.

Ο κάθε πολίτης μπορεί μόνος του να σταθμίσει τα παραπάνω αλλά και πρόσθετα επιχειρήματα και να πάρει θέση στο ζήτημα της επαναφοράς ή μη της θανατικής ποινής. Θα ήθελα όμως κάποιος από εκείνους που υποστηρίζουν τη μη επαναφορά να εξηγήσει με λεπτομέρεια γιατί η κοινωνία μας πρέπει να σέβεται τη ζωή συγγενών φονιάδων όταν οι ίδιοι δολοφονούν εν ψυχρώ αθώα, αδύναμα και ανυποψίαστα μέλη της.

Θ. Π. Λιανός, *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 30 Νοεμβρίου 1997

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Οι αλλαγές

Η διατύπωση

Η επεξεργασία

Η αξιολόγηση

Παράρτημα

Ας τελειώνουμε με τη θανατική ποινή

[...] Ο διάλογος για την επαναφορά της θανατικής ποινής ενδεχομένως παρουσιάζει ενδιαφέρον, αν κρίνει κανείς και από το άρθρο του κ. Θ. Π. Λιανού. Το άρθρο αυτό τελειώνει με τη φράση «θα ήθελα κάποιος που υποστηρίζει τη μη επαναφορά να εξηγήσει γιατί η κοινωνία μας πρέπει να σέβεται τη ζωή συγγενών φονιάδων».

Το ερώτημα αυτό βρίσκεται στην καρδιά του προβληματισμού για τη θανατική ποινή. Υπάρχουν κοινωνίες που σέβονται την ανθρώπινη ζωή και άλλες που την περιφρονούν. Κατά πάσα πιθανότητα όλοι μας επιλέγουμε τις πρώτες. Η θεώρηση όμως της ανθρώπινης ζωής ως υπέρτατης αξίας δεν μπορεί παρά να αφορά εξίσου τον άγιο και τον δολοφόνο, ειδάλως ήδη παζαρεύουμε την αξία της ζωής. Αν δεχόμαστε πως το δικαίωμα στη ζωή είναι το ύψιστο δικαίωμα, τότε πώς θα επιτρέψουμε σε οποιαδήποτε κοινωνία να εξαιρέσει από αυτό τους δολοφόνους; Μήπως θα πρέπει να επανεξετάσουμε και το 2ο άρθρο του Συντάγματός μας, που θεωρεί καθήκον της πολιτείας τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου;

Ο αντίλογος που ακούγεται συχνά είναι πως δεν έχουμε καμία υποχρέωση να σεβαστούμε τη ζωή κάποιου που δεν σέβεται άλλες ζωές. Συνειδητοποιούν άραγε όσοι το λένε ότι ουσιαστικά προτρέπουν μια ολόκληρη κοινωνία να εξισωθεί με τον χειρότερο εγκληματία, να δράσει με τα δικά του κριτήρια περί σημαντικού και ασήμαντου; Συνειδητοποιούν ότι περιγράφουν μορφές κοινωνικής οργάνωσης από τις οποίες η ανθρωπότητα προσπαθεί να ξεφύγει;

Εξάλλου, πειστικό ακούγεται, μέσα στη διέγερση του θυμικού που προκαλεί, και το υποθετικό ερώτημα: τι θα έκανες όμως αν κάποιος

σκοτώνει την οικογένειά σου; Η απάντηση είναι απλή, αρκεί να διατηρούμε την απαραίτητη ψυχραιμία για να θυμόμαστε δύο αυτονόητα στοιχεία.

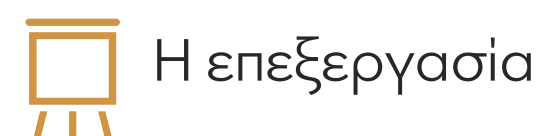
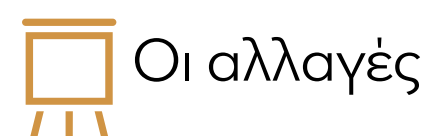
Πρώτον, ότι η διάθεση αυτοδικίας που μπορεί να θολώσει το μυαλό κάποιου δεν μπορεί να προβάλλεται ως πρότυπο απονομής δικαιοσύνης. Δεύτερον, ότι οι έννοιες ποινή και εκδίκηση απέχουν πολύ μεταξύ τους και είναι κοινός τόπος πως μια σύγχρονη κοινωνία δεν μπορεί να εκδικείται. Αν θυμόμαστε αυτά τα στοιχεία, είναι προφανές πως δεν έχει καμία σημασία η απάντηση στο «εντυπωσιακό» αυτό ερώτημα διότι είναι άσχετη με τη θανατική ποινή.

Τελικά ας δούμε και το ισχυρότερο επιχείρημα υπέρ της θανατικής ποινής, όπως τουλάχιστον διατυπώνεται από τους υποστηρικτές της: η θανατική ποινή καταπολεμά την εγκληματικότητα. Ξεχνούν βέβαια πως αυτό δεν έχει αποδειχτεί σε καμία απολύτως αξιόπιστη μελέτη. Αντίθετα, οι κυβερνήσεις που κατ' εξοχήν χάνουν τη μάχη με την εγκληματικότητα καταφεύγουν στην εύκολη λύση της θανατικής ποινής (π.χ. Κίνα, ΗΠΑ, Ρωσία). Ο ΟΗΕ διαπίστωσε επισήμως το 1988 την αποτυχία όσων μελετών προσπάθησαν να αποδείξουν πως οι εκτελέσεις είναι πιο αποτρεπτικές από τα ισόβια δεσμά. Σε καμία χώρα δεν πιστοποιήθηκε σχέση ανάμεσα στη θανατική ποινή και στη μείωση της εγκληματικότητας.

[...] Απαντώντας και πάλι στο ερώτημα με το οποίο ξεκίνησε αυτό το κείμενο: δεν μπορεί μια κοινωνία να σκοτώνει ανθρώπους για να τους δείξει ότι είναι κακό να σκοτώνουν.

Κωστής Παπαϊωάννου, εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 07 Δεκεμβρίου 1997.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μια τούρτα φράουλες με κρέμα

Πριν από καιρό στην ισπανική ακαδημία της Ρώμης, προσπαθούσα να μιλήσω, αλλά μία κυρία μου έριχνε κατάφατσα ένα εκτυφλωτικό φως (για να ρυθμίσει καλά την τηλε κάμερα της) και με εμπόδιζε να διαβάσω τις σημειώσεις μου. Αντέδρασε εκνευρισμένος. Ακριβώς την προηγούμενη εβδομάδα στο Σαν Λέο, στη διάρκεια μιας εξαιρετικής πρωτοβουλίας της κοινότητας για την ανακάλυψη των τοπίων του Μοντεφέλτρο που απεικονίζονται στους πίνακες του Πιέρο Ντέλα Φραντσέσκα κόμμα τρία άτομα με ενοχλούσαν με τα φλας τους και αναγκάστηκα να τα ανακαλέσω στους κανόνες της καλής ανατροφής.

Θα παρατηρήσω ότι και στις δύο περιπτώσεις οι τυφλωτές μου δεν ήταν άτομα του μεγάλου αδελφού, αλλά προφανώς καλλιεργημένοι άνθρωποι που είχαν έρθει οικειοθελώς να παρακολουθήσουν εκδηλώσεις που απαιτούσαν κάποια προσπάθεια. Ωστόσο, το σύνδρομο του ηλεκτρονικού ματιού προφανώς τους είχε κατεβάσει από το ανθρώπινο επίπεδο στο οποίο πιθανώς στόχευαν: ουσιαστικά αδιάφοροι απέναντι στα όσα λέγονταν, ήθελαν απλώς να καταγράψουν το γεγονός, ίσως για να το ανεβάσουν στο youtube. Είχαν αρνηθεί να κατανοήσουν όσα λέγονταν, προκειμένου να απομνημονεύσει το κινητό τους αυτό που ήδη μπορούσαν να δουν με τα ίδια τους τα μάτια.

Ετούτη η παρουσία ενός μηχανικού ματιού σε βάρος του εγκεφάλου φαίνεται να έχει επηρεάσει διανοητικά ακόμα και ανθρώπους κατά τ'άλλα πολιτισμένους. Θα φύγουν από το γεγονός στο οποίο παρέστησαν με μερικές εικόνες, Αλλά χωρίς καμία ιδέα τι ήταν αυτό που παρακολούθησα. Και, όπως φαντάζομαι, τριγυρνούν στον κόσμο φωτογραφίζοντας ό,τι βλέπουν, είναι προφανώς καταδικασμένοι να ξεχάσουν την επόμενη μέρα αυτό που κατέγραψαν την προηγούμενη.

Έχω πει σε πολλές περιπτώσεις ότι σταμάτησα να βγάζω φωτογραφίες στη δεκαετία του 1960, ύστερα από μια περιήγηση στους γαλλικούς καθεδρικούς ναούς όπου φωτογράφιζα σαν τρελός. Επιστρέφοντας,

βρέθηκα με μια σειρά πολύ μέτριων φωτογραφιών και δε θυμόμουν τι είχα δει. Πέταξα τη φωτογραφική μηχανή και στα επόμενα ταξίδια μου καταχωρούσα στο νου μου τα όσα έβλεπα. Σαν μελλοντικές αναμνήσεις, περισσότερο για τους άλλους παρά για μένα, αγόραζα εξαιρετικές καρτποστάλ.

Κάποτε, στα 11 μου, ξαφνιάστηκα από κάτι ασυνήθιστους θορύβους κοντά στο χωριό που μας είχαν στείλει με την εκκένωση. Από μακριά είδα: ένα φορτηγό είχε πέσει πάνω σε ένα κάρο που το οδηγούσε ένας χωρικός με την γυναίκα του δίπλα, Η γυναίκα είχε πέσει κάτω, είχε σπάσει το κεφάλι της και κειτόταν μέσα σε μια λίμνη από αίμα και εγκεφαλική ουσία (μέσα στην φρικαλέα μου ανάμνηση, ήταν σαν να είχαν τελειώσει μια τούρτα με κρέμα και φράουλες), Ενώ ο άντρας της την είχε αγκαλιάσει σφιχτά ουρλιάζοντας.

Τι θα συνέβαινε αγγλικά, όπως έχει σήμερα κάθε παιδί, κινητό με ενσωματωμένη κάμερα; Ίσως να το κατέγραφα για να δείξω στους φίλους μου ότι ήμουν εκεί και μετά να έβαζα το οικολογικό μου στο YouTube για να ικανοποιήσω άλλους θιασώτες της απόλαυσης που νιώθει κανείς με τις συμφορές των άλλων. Και μετά, ποιος ξέρει, συνεχίζοντας να καταγράφω άλλες συμφορές, μπορεί να γινόμουν αδιάφορος στα δεινά των άλλων.

Όμως, κράτησα τα πάντα στη μνήμη μου κι αυτή η εικόνα, ύστερα από 70 χρόνια, συνεχίζει να μην κατατρύχει, και να μου διδάσκει, ναι, να μη συμμετέχω αδιάφορα στον πόνο των άλλων. Δεν ξέρω αν τα σημερινά παιδιά έχουν ακόμα αυτές τις δυνατότητες να ενηλικιωθούν. Οι ενήλικοι, με το βλέμμα κολλημένο στο κινητό τους, είναι πια χαμένοι για πάντα.

Ουμπέρτο Έκο, Το χρονικό μιας ρευστής κοινωνίας, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2016, σελ. 127–129, διασκευή

[ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ](#)

